

Příklad umístění pivní pasti.
Foto Libor Dvořák

Přehled i s komentářem a výsledky uvádí tabulka. Důležitá je nadmořská výška každé lokality. Jak bylo zjištěno již předchozími podobnými průzkumy, ve středních a vyšších výškách asi od 500 m n. m. se prudce snižují počty chytaných vos a tak není výjimkou ani nulový výsledek. Také výsledky ze Slavkovského lesa jsou velmi ovlivněny zejména nadmořskou výškou. Nejhojnější chytanými druhy jsou sršeň (více než polovina všech vos) a vosa obecná, následované vosou prostřední. Čtvrtým často chytaným druhem je vosa útočná, která se ale vyhýbá vyšším výškám a chladným vlhkým místům, proto byla ve Slavkovském lese při našem průzkumu zachycena jen u Michalových Hor a Ovesných Kladrub. Zajímavým údajem jsou dva kusy vosy ryšavé. Jedná se o běžný druh, hlavně ve vyšších polohách v lesích a na rašeliništích. Do návnadových pastí se chytá jen zřídka a tak je každý nálezy zajímavým doplňkem k poznání této vosy. V tabulce je též znázorněno srovnání mezi „časnými“ a „standardními“ termíny odchytů. Jedná se celkově o malá čísla, ale něco přeci jen ukazují. V „časném“ termínu bylo odchyceno pouze 5 vos, ve

„standardním“ termínu 21 vos. Z celkového počtu 11 lokalit je to poměrně jednoznačný výsledek (čtyřnásobný počet).

Za zmínku stojí údaje o vose prostřední. Tento druh byl dříve udáván jako vzácný nebo alespoň nehojný po celé republice, ale i Evropě. Různými návnadovými pastmi bylo prokázáno, že v lesnatých oblastech nižších a středních poloh nebo parkové krajině či zahradách je vosa prostřední hojná až velmi hojná. Momentálně se nedá říci, zda se vosa prostřední v posledních letech stala hojnější, nebo zda jsou pouze návnadové pastí mimořádně vhodnou metodou pro zjištění výskytu tohoto zajímavého druhu (Dvořák 2007).

V příštích letech bude výzkum vos metodou návnadových pastí pokračovat. Pokud tak bude i na území Slavkovského lesa, mohou čtenáři Arniky očekávat, že budou o výsledcích informováni.

Literatura

Dvořák L. (2007): První výsledky odchytu vos (*Hymenoptera, Vespidae*) na Šumavě a v Pošumaví s použitím přírodních atraktantů. – In: Dvořák L., Šustr P. et Braun V. [eds.]: Aktuality šumavského výzkumu, 3: 70-71.

Dvořák L. et Landolt P. J. (2006): Social wasps trapped in the Czech Republic with syrup and fermented fruit and comparison with similar studies (*Hymenoptera Vespidae*). – Bulletin of Insectology, 59/2: 115-120.

Edwards R. (1980): Social wasps. Their biology and control. Rentokil Ltd., East Grinstead, 398 pp.

Miroslav Marek

Městský úřad Mariánské Lázně

K pramenům řek Karlovarského kraje

Před několika lety uváděla Česká televize zajímavý a objevný vlastivědný cyklus o našich řekách, nazvaný Zpět k pramenům.

Ve třinácti dílech jsme mohli shlédnout celkem 44 nejznámějších řek od jejich ústí až k pramenům. Mezi těmi vyvolenými řekami byla pouze jediná řeka protékající Karlovarským krajem – Ohře. Na další řeky tohoto kraje se už v cyklu nedostalo, i když v širším výběru pro tento pořad byly původně také řeky Teplá, Střela a Odrava (Ludvík 2005).

Jak je to tedy s prameny řek, které protékají Karlovarským krajem? Když jsem si opatřil nezbytnou odbornou literaturu a mapy, vypravil jsem do terénu tyto prameny hledat. O některých údajích v literatuře jsem měl pochybnosti, a tak mi šlo i o to, abych případně nesprávné údaje o říčních pramenech uvedl na pravou míru.

Teplá

Řeku Teplou je možno s trochou nadsázky považovat za říční symbol Karlovarského kraje. Protéká přímo centrem lázní v Karlových Varech a horké minerální prameny, které vodu v řece ohřívají, jí vlastně daly jméno. Je to nejdelší vodní tok, který leží celý od pramene až k ústí pouze na území Karlovarského kraje. Ústí do Ohře v Karlových Varech a pramen má na území katas-tru Mariánských Lázní, takže je to skutečně „lázeňská řeka“. Téměř celý tok řeky leží v CHKO Slavkovský les. Na středním a dolním toku vytvořila řeka malebné a místy skalnaté údolí, kterým prochází turisticky atraktivní železniční trať s několika tunely, spojující obě lázeňská města.

V literatuře (Vlček et. al. 1984) se uvádí, že Teplá pramení 3 km severovýchodně od centra Mariánských Lázní v nadmořské výšce 784 m. V terénu jsem pramen od-povídající svou polohou i výškou skutečně našel. Je ukrytý v lesích mezi vrchem Polom (805 m) a Rájovskou mezlivnou. Nikdy k němu nevedla žádná z lázeňských vy-cházkových cest. Koncem 19. století byla na Polomu postavena oblíbená výletní ka-várna Alm. Někteří její návštěvníci, když se dozvěděli o tom, že nedaleko od ní je pramen řeky Teplé, se pouštěli do lesa tento pramen hledat. Kávárna již dávno zanikla a pramen Teplé, zdá se, již nikoho nezajímá, nevede k němu ani pěšinka. Původní přiro-

zené prameniště je narušeno hlubokým od-vodňovacím kanálem, na jehož dně se nyní pramen nachází.

Svatava

Největší říčkou, která z Krušných hor stéká k jihu, do Čech, je Svatava která svými vo-dami posiluje Ohři v Sokolově. V údolí Sva-tavy a jejích přítoků je mnoho míst, která připomínají zašlou slávu krušnohorského hornictví. Kolem Oloví, které bývalo královským horním městem, se těžily, jak už jeho název napovídá, především olovené rudy. V Rotavě se po staletí dobývala a zpracovávala železná ruda. V Kraslicích, které bývaly také významným horním městem, se až do 70. let 20. století dobývaly především měděné rudy, ale získávaly se zde také rudy stříbra, olova, zinku a cínu. Když k tomu ještě připočteme novodobou těžbu uhlí v Sokolovské pánvi na dolním toku řeky, tak bychom mohli Svatavu nazvat také „hornic-kou řekou“. Hlubokým horským údolím řeky až k pramenům v Německu prochází želez-niční trať.

Podle literatury (Vlček et al. 1984) pramení Svatava jihovýchodně od městečka Schöneck v Sasku, 13 km severozápad-ně od Kraslic, v nadmořské výšce 710 m. Pramen Svatavy jsem v terénu sice nehledal, nicméně údaj o nadmořské výšce pramene bych chtěl přesto poopravit. Z topografických map pramenné oblasti lze zjistit, že pramenný tok Svatavy se jmenuje Wolfsbach a jeho prameny mají nadmořskou výšku kolem 770 m.

Střela

Řeka Střela odvodňuje jihovýchodní část Karlovarského kraje. Je nejdelší českou řekou, která na území kraje pramení. I přes svou téměř stokilometrovou délku má v ústí do Berounky u Liblína poměrně malý prů-tok. Pouze v horní části protéká otevřenou zemědělskou krajinou Tepelské vrchoviny, na středním a dolním toku se již klíkatí ro-mantickým zalesněným údolím. Není divu, že je oblíbenou vodáckou řekou, asi proto se jí také někdy přezdívá Západočeská Sá-zava. Na dlouhých úsecích nevede údolím řeky žádná silnice, takže si ji oblíbili i pěší

U pramene Střely. Foto Miroslav Marek

turisté a trampové.

O pramenu řeky Střely se uvádí (Vlček et al. 1984), že se nachází severovýchodně od obce Prachomety u Toužimi v nadmořské výšce 678 m. Hledání pramene řeky jsem měl v tomto případě mnohem snazší, protože prameny řeky již v posledních dvou letech zkoumal p. Schierl z Toužimi (publikováno v Toužimských novinách č. 4/2007). Po sledování několika pramenů byly nakonec určeny dva prameny řeky Střely. Geografickým pramenem řeky Střely je pramen, který vyvěrá jižně od Prachomet při silnici na Dobrou Vodu. Pramen má jen minimální vydatnost a pramenný tok je po několika metrech svedený do potrubí. Voda pramene byla v minulosti jímána pro napájení zvířat v kravině, nyní již volně vytéká na povrch. Nadmořská výška pramene je přibližně 705 m. Přístup k prameni i vlastní pramen jsou provizorně označeny. Druhý, hlavní pramen řeky, leží na pozemku p. Černického na okraji Prachomet při silnici k Bezděkovu. Má

Hlavní pramen Střely v Prachometech. Foto Miroslav Marek

nadmořskou výškou přibližně 684 m a je to dosti vydatný pramen (cca 1 l/s). Je krásně upraven do podoby zahradního jezírka.

Odrava

Největším přítokem řeky Ohře a druhou největší řekou Karlovarského kraje je Odrava. Horní a střední tok řeky leží v Německu, kde se jmenuje Wondreb. Na české území vstupuje jižně od Chebu, protéká 20 km Chebskou pávní a u obce Odrava se vlévá do Ohře. Jen 4 kilometry nad soutokem jsou její vody zadržovány Jeseníckou přehradou, která je vůbec největší přehradní nádrží v západních Čechách. Nad přehradou, kde se ještě zachovala část klidného meandrujícího toku, se před několika lety zalíbilo bobrům a tak se zde natrvalo usadili. U Slapan, v místě, kde řeka narazila na čedičový příkrov, si vytvořila sice nehluboké, ale úzké divoké údolí s kamenitým řečištěm.

Pramen řeky Odavy jsem podle literárních údajů (Viček et. al. 1984) začal hledat v Německu. Údajně se totiž nalézá na jihozápadních svazích Hranického vrchu v SRN ve výšce 700 m n. m. Zjistil jsem, že pramenným tokem Odavy je Mikulášský potok (v Německu nese název Nikolausbach). Ten byl pojmenován podle kostela sv. Mikuláše, ležícího v Německu, asi 300 m od státní hranice nedaleko od tohoto potoka. Počáteční tok Mikulášského potoka a jeho pramen není však

V pohraničním hvozdu pod Dylení pramení Odrava.
Foto Miroslav Marek

již na německém území, ale v Čechách. Pramen Odavy leží tedy ve skutečnosti na území obce Stará Voda, 2,5 km jižně od vrcholu Dyleně (940 m), v nadmořské výšce přibližně 770 m, necelý kilometr od státní hranice. Původní podmáčené prameniště je i zde narušené umělým odvodněním. Desítky let byl pramen zcela nepřístupný,

Řeka	Prům. roční průtok	Délka v km	Povodí v km ²
1. Ohře	38	300,2	5614
2. Odrava	4,0	58,4	498
3. Střela	3,2	97,4	923
4. Svatava	3,12	40,2	300
5. Teplá	3,10	64,2	407

Základní údaje o největších řekách kraje (dle Kumpere 2002, upraveno)

Pramen řeky	Poloha (Souřadnice GPS)	Nadmořská výška
1. Bílý Halštrov	50° 11' 53,7'' N; 12° 16' 12,6'' E	722 m
2. Odrava	49° 56' 47,1'' N; 12° 29' 52,0'' E	770 m
3. Střela - geografický pr. - hlavní pr.	50° 0' 26,0'' N; 12° 56' 57,5'' E 50° 0' 38,1'' N; 2° 57' 8,7'' E	705 m 684 m
4. Teplá	49° 59' 46,8'' N; 12° 43' 37,0'' E	784 m

Prameny řek ležící v Karlovarském kraji.

protože ležel za drátěnými zátarasy železné opony. Od jejich likvidace již uplynulo 17 let a přes Mikulášský potok prochází nyní po bývalé signálce turistická cesta z Dyleně k uzavřenému uranovému dolu Dyleň. Přesto se i v nejnovějších publikacích stále můžeme dočíst, že Odrava pramení v Německu (Kumpera 2004, Vít 2007).

Ohře

Je známou skutečností, že většina českých řek u nás také pramení. Třetí největší česká řeka Ohře pramení ovšem v Německu a je vůbec nejdelším vodním tokem, který přitéká do ČR ze zahraničí. U Pomezí na Chebsku, kde vstupuje na české území, má za sebou již 49 km toku (Kumpera 2004). Protéká Chebskou a Sokolovskou pánví a kraj opouští u Boče v Doupovských horách. Okolí řeky je místy poznamenáno intenzivní těžbou surovin nebo průmyslovou činností, ale i přesto je to krásná řeka, na níž se střídají klidné hluboké úseky s prudšími a divočejšími partiemi. Velmi atraktivní je zejména hluboké skalnaté údolí mezi Loktem a Karlovými Vary a krajina kolem Stráže nad Ohří, kde si řeka prorazila cestu vulkanickými Doupovskými horami. Ohře patří mezi nejvyhledávanější české vodácké řeky.

Pramen Ohře je hojně navštěvovaným turistickým cílem. Leží v bavorských Smrčinách, pod jejich nejvyšší horou Schneeberg (1053 m), v nadmořské výšce 752 m. Město Cheb, jehož německý název Eger je

shodný s německým jménem řeky, dalo v roce 1923 umístit kolem pramene dvanáct žulových kamenů se znaky měst, jimiž Ohře na své cestě k Labi protéká. Ve Smrčinách, kterými prochází hlavní evropské rozvodí, pramení kromě Ohře také tři německé řeky: Sála, Bílý Mohan a Smrčinná Nába (Fichtelnaab). Každá z řek teče na jinou světovou stranu a všechny mají vzorné upravené prameny, které spojuje turistická stezka Quellenweg (Cesta pramenů).

Bílý Halštrov

Putování k pramenům největších řek Karlovarského kraje bychom u pramene Ohře mohli sice ukončit, byla by to ale škoda, protože bychom opomněli pramen největší řeky, která na území kraje pramení. Německá řeka Weisse Elster je dlouhá 257 km, protéká Plavnem, Gerou a Lipskem a vlévá se u města Halle do Sály, která je přítokem Labe. Pouze prvních 11 km, než opustí Ašský výběžek, nese název Bílý Halštrov. Hezky upravený pramen řeky se nachází severně od osady Výhledy v nadmořské výšce 722 m, při turistické cestě z Hazlova do Dolních Pasek.

Literatura:

Kumpera J. (2002): Západní Čechy od A do Z. Lexikon – historie, památky, příroda. Nakladatelství Pavel Dobrovský – BETA a Jiří Ševčík. Praha – Plzeň.

Kumpera J. (2004): Řeky a říčky Karlovarského kraje. Agentura Ekostar s.r.o. Plzeň.

Ludvík B. (2005): Zpět k pramenům. Mladá fronta a.s. Praha.

Toužimské noviny. Zpravodaj městského úřadu v Toužimi, ročník XVII. číslo 4/2007.

Vít J. (2007): Ašsko a Chebsko. Nakladatelství Olympia a.s. Praha.

Vlček V. et al. (1984): Zeměpisný lexikon ČSR. Vodní toky a nádrže. Academia Praha.

Kamila Prchalová
Cesta z města, o.s.

Mezinárodní workcamp Cesta z města 2007

Dva týdny pracovala v oblasti jižního Karlovarska skupina jedenácti studentů ze šesti zemí světa, kteří přiložili ruce k dílu při realizaci projektů neziskových organizací.

První týden pomáhali s obnovou Bečovské botanické zahrady. Šest dní usilovně pracovali společně s dobrovolníky ze ZO ČSOP Berkut, kteří se snaží vrátit botanické zahradě její lesk a slávu, zničenou lidskou arogancí a hloupostí. Šedesát let do areálu vyhlášené zahrady, které se za první republiky přezdívalo „druhé Průhonice“, nevkročila ani noha. Nyní je snahou několika málo nadšenců obnovit zahradu v co největší míře, včetně Korunního rybníka.*

Druhý týden jejich snažení pokračovalo v malé osadě Nežichov, která leží na samém konci Karlovarského kraje. Kromě toho, že místním pomohli s vyčištěním další částí jejich návsi, věnovali se především likvidaci černé skládky komunálního odpadu v okolí vyhořelého kostela sv. Blažeje a tři dny strávili na loukách, které jsou zařazeny do systému Natura 2000. Celou akci organizovalo občanské sdružení Cesta z města a Pozemkový spolek ZO ČSOP Berkut, kteří se snaží o obnovu a další využití kulturního a přírodního dědictví v oblasti jižního Karlovarska. Mezinárodní studentský workcamp

se konal již podruhé a obliba této formy pomoci našemu regionu stále stoupá.

Ohlas byl v obou místech pozitivní. Smutný byl jen nezáměr města Toužim o jakoukoli pomoc a spolupráci, takže odvoz odpadu i jeho uložení na skládce muselo být uhrazeno z prostředků občanského sdružení. Studenti, kteří se akce zúčastnili, měli různorodé zkušenosti, znalosti, či jazyk, ale jedno bylo společné. Vysoké pracovní nasazení a nadšení z naší krásné krajiny.

Jiří Šindelář
ZO ČSOP Berkut

Beaufortské alpinum a botanická zahrada v Bečově nad Teplou

Mezi díla, jejichž výsledek je ovlivněn především časem a soustavnou, nikdy nekončící péčí, patří díla zahradní a krajinářské architektury. O jejich kráse, proměnách, dynamice a pomíjivosti toho již bylo řečeno a napsáno mnoho. Stavebník může své dílo vidět v plné kráse téměř okamžitě, ale zahradník a krajinář si na výsledky snažení musí počkat a často se cílového efektu ani nedožije. K takovým dílům patří i bývalé Beaufortské alpinum a botanická zahrada v Bečově nad Teplou.

Beaufortské alpinum a botanická zahrada se nacházejí na západním konci města v ohybu řeky Teplé naproti nádraží. Jedná se o jeden z nejvýraznějších krajinářských prvků v bečovském údolí. Poloha díla umožňovala dálkové pohledy mezi zahradou a šlechtickým sídlem. Zahrada plnila i důležitou „mystickou“ úlohu „Rajské zahrady“ pod vrchem, kde na Farní loučce stávala beaufortská pohřební kaple sv. Petra.

Území botanické zahrady má dvě výrazná a odlišná ekologická stanoviště. První je rovinné, v nivě řeky Teplé (kolem bývalého Korunního rybníku - Kronteich), řešené